

Sportsskandalens anatomi

Initiering, proces og effekter: på vej mod en teoretisk model

Ulrik Wagner, adjunkt, Institut for ledelse og virksomhedsstrategi,
Syddansk Universitet, uw@sdu.dk

Rasmus K. Storm, Ph.D. studerende, Institut for idræt og biomekanik,
Syddansk Universitet, rkstorm@health.sdu.dk

Mens sportens økonomiske og politiske betydning synes at tiltage med globaliseringen, bliver sociologiske forklaringer på sportens skyggesider nødvendige. Problemet er imidlertid, at der ofte skrives om skandaler, uden at fænomenet afklares nærmere teoretisk. Ej heller gives der bud på, hvad der skaber dem, ligesom det ofte henstår uvist, hvorfor nogle skandaler får store konsekvenser, mens andre dør ud hurtigt. Ved at anvende en kommunikations-teoretisk ramme (Niklas Luhmann), kombineret med indsigter fra diskursteorien (Laclau og Mouffe) samt Max Webers idealtypesforståelse, tilstræber denne artikel at udvikle en model over sportsskandalen, dens initiering og effekter med henblik på at bidrage til en forståelsesramme, der opvejer de påpegede problemer. Modelens rækkevidde og potentiale afprøves gennem analyse af to cases. Slutteligt skitseres fire fokuspunkter for den videre forskning på området.

Skandaler i sportens verden er ikke et nyt fænomen (Crowther, 2002; Maening, 2005). Det er det heller ikke inden for andre områder – f.eks. i politik, erhvervslivet eller i musik- og kulturindustrien (Adut, 2008; Thompson, 2000). Men med massemediernes fremkomst og udvikling antager skandaler i dag en anden og mere markant karakter, da kendskabet til dem kan nå et langt større publikum – hurtigt og mere effektivt – end tidligere (Andrews og Jackson, 2001). Samtidig er det også klart, at dele af massemedierne bevidst opdyrker eller aktivt bidrager til at

skabe skandaler i kampen for at styrke deres position i et kommercielt orienteret mediebil-ede. Denne udvikling aktualiserer interessante sociologiske spørgsmål, som inden for den gængse samfundsvidenskabelige idrætsforskning ikke har været videre belyst.

Påfaldende er det, at selvom den samfundsvidenskabelige idrætsforskning eksplicit har beskæftiget sig med skandaler i relation til en lang række områder – for eksempel: doping (Blackwell, 1991; Carstairs, 2003; Hanstad, 2008), bestikkelse og korruption (Lee, 2008; Saloufakos-Parsons, 2001; Wenn og Martyn, 2006), (tvivlsomme) sportsdommer-kendelser (Amegashie, 2006; Stepanova, Strube og Hetts, 2009) samt seksuelle forbrydelser og chikane (Toffoletti, 2007), er den teoretiske refleksion over selve fænomenet i disse studier nærmest fraværende. Ligeledes er det bemærkelsesværdigt, hvor få forsøg der er på at forstå skandalernes forskellighed i forhold til deres effekter og opståen.

Sigtet med artiklen er at anvende en sociologisk kommunikationsteoretisk tilgang kombineret med indsigter fra diskursteori og Webers idealtypologi med henblik på at give et foreløbigt bud på en samlet teoretisk forståelse af sportsskandalens start (initiering), udvikling (proces) og effekt.

Artiklen er struktureret på følgende måde: Først gives en kort gennemgang af modellens (meta-)teoretiske ramme og kombinatorik. Derefter bygges skandalemodellen op ved at trække relevant skandaleforskning ind i forhold til den overordnede teoretiske ramme, hvorved de særlige karakteristika ved sportsskandalen, dens initiering og udvikling træder frem. I næste trin leder denne afdækning ud i en teoretisering over effekter, herunder hvorfor nogle skandaler bliver store, mens andre dør hurtigt ud. Afsluttende samles kort op.

Kommunikation, mening og forventninger som centrale modelbegreber

Med et fokus på skandaler forekommer det oplagt at tage et kommunikationsteoretisk udgangspunkt, da skandalens karakter og betydning formes af dens kommunikative mediering. Med udgangspunkt i den tyske sociolog Niklas Luhmanns teori om sociale systemer kan dette begribes på et frugtbart abstraktionsniveau samtidig med, at tilgangen kan operationaliseres i en konkret analysemodel. Dette kræver imidlertid en kort introduktion til de i denne sammenhæng relevante hovedpointer af teorien.¹

Forventninger, brud og genetablering af orden

Ifølge Luhmann består samfundet af sociale systemer, der består af kommunikation, og af psykiske bevidsthedssystemer (1990a). Luhmann definerer systemer som skabt qua en forskelsdragning mellem system og omverden. Dette relationelle perspektiv skinner igennem i meningsdannelse, som er de sociale og psykiske systemers »reproduktionsenhed« (Luhmann, 1990a: 2; Luhmann, 1995a: 37). Sagt anderledes er kommunikation en meningsgenererende proces formet i operationelt lukkede systemer, der skaber sig selv og sine elementer, i en proces hvor mening forstås som en forskel mellem det aktuelle og det potentielle. Mening er således ustabil, og aktualiseret mening kan altid konfronteres

med en horisont af andre potentielle muligheder.

Luhmann (1995a) peger herunder på, at systemer skaber deres egne specifikke meningsgenererende mønstre af forventninger. For eksempel skaber økonomisk kommunikation forventninger om, at et givent emne kan forstås i termer af *knaphed* eller *eje/ikke eje* – det økonomiske systems kode. Og på tilsvarende vis peger systemteoretisk inspirerede forfattere som Bette (1999), Tangen (1997; 2004) og Schimank (1988) på, at sport er konstitueret ved koden *vinde/tabte*, idet al kommunikation er centreret om specifikke forventninger i forhold *sejren*.

Hvad der er interessant i denne sammenhæng er, at treenigheden af Luhmanns kommunikations-, forventnings- og meningsbegreber kan anvendes frugtbart i forhold til en forståelse af sportsskandalen, da denne både er kommunikativt medieret, repræsenterer et brud på konkrete forventninger og indeholder en nødvendig påkaldelse af reformulering af mening i forhold til det etablerede (menings-)brud, som skandalen har skabt.

Med valget af systemteorien som overordnet ramme forankres forståelsen af sportens skandaler i en teori om hele samfundet. Sportens tab/vind kode skaber specifikke forventningsstrukturer, som observeres af omverdens systemer ud fra deres særegne logikker. Dette skel mellem systemets egne meningsgenererende strukturer og omverdenen bidrager til en forståelse af, hvordan sportsskandaler på divergerende vis indgår i forskellige former for samfundsmæssig kommunikation. Samtidig ligger det eksplicit i systemteoriens antagelse om det moderne samfund som funktionelt uddifferentieret (Luhmann, 1995a), at intet socialt (meta-)system er determinerende, hvorfor intet samfundssystem magter at håndtere sportsskandaler alene. Af den grund bliver sportsskandaler til komplekse fænomener i en moderne tid, hvor elektro-

niske udbredelsesmedier kan kanalisere forventningsbrud ud til et verdenssamfund.

Teoretiske korrektioner til systemteorien

Systemteorien alene kan imidlertid ikke være teoretisk bund for vores model. Hvor Luhmann forekommer oplagt til at begribe de kommunikative processer, indeholder dennes tilgang to centrale sammenhængende teoretiske problematikker. For det første: Spørgsmålet om, hvad der specifikt skaber forandring og forventningsbrud, og for det andet, spørgsmålet om, hvad subjektets rolle er – især i forbindelse med genetablering af den orden skandalen destabiliserer.

Her synes systemteorien ikke at kunne begrebsliggøre det skift, et brud med forventninger repræsenterer. Problemet i forhold til spørgsmålet om subjektet er tæt forbundet hermed, da det er vanskeligt at forestille sig andre sociale fænomener, der i så høj udstrækning som i sporten har subjektet som omdrejningspunkt. Præstationer, adfærd og handling ses således i ekstrem udstrækning som et direkte resultat af individets vilje og bevidste valg (Tangen, 1997: 34). Endvidere udvikler skandaler sig typisk omkring nøglepersoner – der tildeles ansvar for forventningsbrud – samt iagttagere (Thompson, 2000: 19), som kommunikerer forventningsbruddet videre, hvis de finder bruddet anstødeligt (Adut, 2008: 11-12).

Problemet med systemteorien er, at denne placerer subjekterne i de sociale systemers omverden (Luhmann, 1990a: 85; Luhmann, 1995b: 48), og dermed mere eller mindre entydigt ekskluderer dem fra teoriens kerneområde (Bjerg, 2005; Brier, 2008: 330ff). Spørgsmålet er derfor, hvad det egentlig er, der skaber rum for forandring, og hvad der efterfølgende medvirker til at (gen-)stabilisere forandringer i mere permanente strukturer?

Dislokation som initiering af skandaler

Dette spørgsmål mener vi kan besvares med

hjælp fra diskursteorien (Laclau, 1995; Laclau og Mouffe, 1985), der med begrebet om »dislokation« (Laclau, 1990: 41ff; 1996: 54) både kombinerer de strukturelle aspekter, som Luhmann er optaget af, og er følsomt overfor subjektet.

Som ordet indikerer, betyder »dislokation«, at noget er »ude af led« med den givne orden. Det repræsenterer et konkret brud med en institutionaliseret praksis og fremtvinger nye kommunikative processer med rum for handling, da stabilisering i Laclau og Mouffes tilgang netop forudsætter subjekter. Kort fortalt er en stabil social struktur resultatet af en artikulation af diskurs (se: Laclau & Mouffe, 1985: 95,105), der er institutionaliseret. Imidlertid er det også kendetegnende, at ingen diskurs kan dominere det sociale i sin helhed. Det umuliggør dens relationelle negative konstituering – den ekskluderede, men potentielle mening (Laclau, 1990: 17; 1995: 151). Her kommer subjektet til syne i de »sprækker«, som den negative bestemmelse efterlader, og giver en latent mulighed for forandring (Laclau, 1990: 223). Selve diskursen forudsætter derfor i princippet dislokation, der omvendt kræver subjektets handling med henblik på stabilisering gennem artikulation.

I en systemteoretisk ramme kan man pege på, at den »event«, som Luhmann peger på, kommunikation er, også kan antage karakter af en dislokativ »event«, der splitter verden i en tidslig dimension: »Før« og »efter«. Mening konfronteres således med det paradoks, at det ekskluderede potentielle pludselig fremstår som det aktualiserede, hvorved formen dekonstruerer sig selv. Hvis formen for mening i sportens verden forventes at være, at atleterne ikke doper sig (distinktionen ren/dopet), så opstår skandalen i en dopingsag, når den potentielle horisont (der tidligere udgjorde det ekskluderede) pludselig aktualiseres.

Følger vi dette argument, er det plausibelt at anføre, at en dislokativ »event« deler før og

efter i formen: Forventninger/brudte forventninger eller stabile forventninger/ustabile forventninger. Mere simpelt formuleret kan en dislokation således forstås som en situation, hvor den gængse forståelse af verdens »beskaffenhed og tilstand« i større udstrækning er til kommunikativ forhandling efter, at den dislokative »event« har fundet sted. Set i forhold til før »eventen« fandt sted, rystes det gængse verdensbillede og bryder forventninger ned, hvilket åbner for nyformuleringer, der kan bæres frem af subjekter. Eller som Luhmann ville formulere det: Via psykiske systemers irritationer.

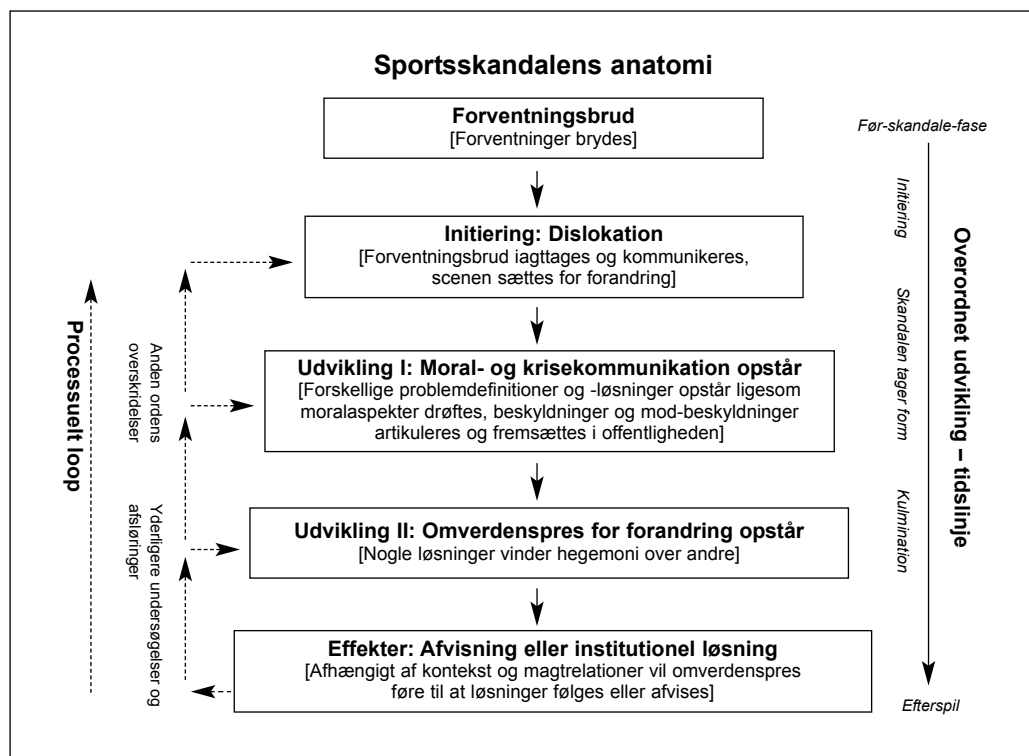
Holder dette argument, gives systemteorien en forbedret forståelse af – og et konkret begreb for – forandring, hvilket ud over at være

et korrektiv til teorien selv samtidig virker befordrende for udviklingen af sportsskandalen, da vi får et teoretisk funderet begreb om initiering af forandring. På det mere konkrete analytiske plan giver begrebet ligeledes metodisk mening, da det anviser et analytisk udgangspunkt for empiriske studier (jf. Hansen, 2000).

På vej mod en skandalemodel

Overordnet set er det vores forslag, at sportsskandalens anatomi kan beskrives i fem faser fra initiering over udvikling til effekter. Det sker under følgende underoverskrifter: 1) Forventningsbrud, 2) Initiering via dislokation, 3) Moral- og krisekommunikation opstår, 4) Omverdenspres opstår og 5) Afvisning eller institutionel løsning.

Figur 1: Sportsskandalens anatomi: en grafisk illustreret model

Selvom hvert trin er fremstillet som selvstændigt afgrænsede, er de i praksis overlappende. Dette forhold illustreres af den overordnede tidslinje til højre i modellen, der giver et billede af skandalens udvikling på tværs af de enkelte trin. Til venstre i modellen kan det desuden ses, at sportsskandalen kan »hoppe tilbage« på tidligere niveauer og gennemgå tidligere trin igen.

Skandalens initiering: Forventningsbrud, iagttagelser og dislokation

Det ville – med udgangspunkt i de ovenstående teoretiske refleksioner – være oplagt at tage udgangspunkt i, at sportsskandalen starter med en dislokation. Det er i princippet også vores forslag, men – med inspiration fra Thompson (2000) – forekommer det relevant at indskyde et yderligere første trin; det egentlige forventningsbrud, der kan begrebsliggøres som *forventningsbrudsfasen*. Denne del indeholder en »event«, hvor en konkret forventning brydes og principielt splitter den sociale orden over forskellen stabil (før) og ustabil (efter).

Begrundelsen for at placere denne »event« som en del af før-skandale-fasen er imidlertid, at det ikke er før dette brud iagttages af en iagttager (f.eks. et psykisk eller organisatorisk system), og på en eller anden måde indgår som information i omverdens sociale systemer, f.eks. i massemedier eller i politisk kommunikation, at skandalen potentielt udvikler sig som en omfattende dislokativ »event«, der initierer de efterfølgende udviklingsstadier. En egentlig dislokation kræver derfor, at iagttagelser af forventningsbrud spredes og når et givent »publikum« (Adut, 2008; Thompson, 2000).

I andet trin i skandalens udvikling spiller massemedierne selvsagt en stor rolle, og når det erindres, at massemediesystemet ifølge Luhmann (2000) fungerer som samfundets kollektive hukommelse ved at bestemme, hvad der er information, og hvad der ikke er,

er det indlysende, hvorfor stort set alle betydelige skandaler er utænkelige uden massemediernes mellemkomst (Tumber, 2004).

Udvikling I: Moral- og krisekommunikation opstår

Det tredje trin i sportsskandalen er opkomsten af en egentlig moralsk/krise kommunikation. Moralsk kommunikation formes af ledetråden mellem accepteret/ikke-accepteret eller rigtigt/forkert (Luhmann, 1990b). Vi antager, at moral især tematiseres, når brud endnu ikke har fundet en forankring i et stabilt medium (eksempelvis juridisk kommunikation, der via lov skelner mellem legalt/illegalt). Moralsk kommunikation opstår som naturlig følge, da det sociales destabilisering kræver »behandling« for at bringe kaos hen mod en ny form for ligevægtstilstand med mere stabiliseret forventningsdannelse.

I denne fase, hvor skandalen tager form – af Thompson benævnt: »The phase of scandal prober« (Thompson, 2000) – opstår forskellige udlægninger af skandalens karakter, dens alvorlighed, placering af eventuelle skyldsspørgsmål ligesom forskellige »talere« eller subjekter, der repræsenterer disse udlægninger, træder frem i kommunikationen med henblik på at bevæge processen væk fra den destabiliserede dislokation. Dét sker f.eks., når eksperter eller kommentatorer træder frem, og vurderer sagen i offentligheden, eller når politikere og forskere fordømmer eller analyserer og forklarer, hvorfor skandalens hovedpersoner gjorde, som de gjorde.

Udvikling II: Kulmination og øget omverdenspres

I takt med, at krise- og moralske spørgsmål raser, vil krisekommunikationen set over det tidsmæssige perspektiv udvikle sig til et bestemt niveau, hvor omverdenspres på de i kommunikationen definerede adressater for kritik former sig. Det stigende pres udtrykker en situation, hvor flere sociale systemers kommunikationskoder kan bringes i spil.

Herunder træder centrale aktører frem i kommunikationen som problemløsere: Politikeres eksempelvis som redskab til at løse problemer i doping gennem lovgivning (Hanstad, Smith og Waddington, 2008), mere politisk ses som løsningen på hooligan-optøjer eller adfærdspsykologer foreslås anvendt for at ændre uønsket opførsel blandt atleter (MacLaren, 2008). Omverdenen kræver handling med henblik på at sætte den sociale orden i en ny ligevægt, og konkrete forslag stilles til at nå dette mål.

Effekter: Afvisning eller institutionelle løsninger

Afhængigt af magtrelationerne mellem de i krisesituationen definerede ansvarlige og omverdenen, vil problemernes karakter og de tilknyttede løsninger efterfølgende blive gennemført eller afvist. Gennemføres løsninger, kan implementeringen antage forskellige former. Styringstiltag kan eksempelvis gennemføres for at forhindre doping (Wagner, 2009) og korrupsion (Lee, 2008), eller organisationer kan ændre policy-praksis (Hanstad, 2008) i forsøget på at få de skandaliserede til at »makke ret« og forhindre nye skandaler. F.eks. kan sponsorer gå uden om særlige sportsgrene eller kræve screening af atleter, før de indgår aftaler om sponsorater (Hughes og Shank, 2005).

Afvises opstillede løsningsmodeller af de implicerede parter, kan hele processen imidlertid starte forfra eller gennemløbe et eller flere tidligere trin, hvilket illustreres af pilene »processuelt loop« i modellen. Disse »loops« kan indeholde det Thompson (2000) kalder »anden ordens brud«, hvor f.eks. benægtelser af ansvar for givne brud afsløres som værende falske, og igangsætter en ny skandalestemning, moraliseren mv. over løgnet.

Gentagelsen af tidligere trin kan i princippet foregå i det uendelige, men en skandale falder som regel til ro med tiden, fordi offentligheden eller pressens interesse forsvinder,

eller fordi enighed om centrale problemstillinger og løsninger er fundet.²

En central problemstilling knytter sig imidlertid til de to sidste faser i skandalemodellen. Det er spørgsmålet om, hvad der gør nogle skandaler store med tilsvarende institutionelle løsninger og konsekvenser, mens andre hurtigt dør ud eller mister offentlighedens interesse uden de store forandringer. Spørgsmålet er således, hvordan kan man skelne mellem forskellige typer af sportsskandaler i forhold til deres *effekt*?

Idealtyper og skandalevariationer

Luhmanns teori om sociale systemer er ikke rig på metodiske tilgange. Vores udgangspunkt er, at selvom vi kan iagttage, at hver enkelt sportsskandale på det processuelle plan antager en generel form, varierer denne trods alt over nogle karakteristika. Dette kan konceptuelt angribes med udgangspunkt i Webers idealtypologier (2003),³ der kort formuleret er »tankebilleder«, der beskriver virkeligheden således, at komplekse fænomener kan begribes.

Formålet med at inddrage Weber er, trods skandalernes individuelle særpræg at opstille skitsen til en analytisk metode, der muliggør kategoriseringer. Ved at definere en række karakteristika for de idealtypiske skandaler, får vi således en række variable, som gør os i stand til at sammenligne diverse sportsskandaler. Hvor vi i det foregående har skitseret de generelle træk ved at rette fokus på forventningsbrud, er det følgende således en metodisk skitse til at forstå visse ligheder blandt de forskellige former for skandaler.

Baseret herpå kan tre idealtypiske sportsskandaler konstrueres. Typerne er karakteriseret ved, at de alle tre søger at indkredse, hvordan en idealtypisk sportsskandale bryder (dislokerer) med de eksisterende forventningsstrukturer: Den *traditionsbrydende* skandale er herunder karakteriseret ved at

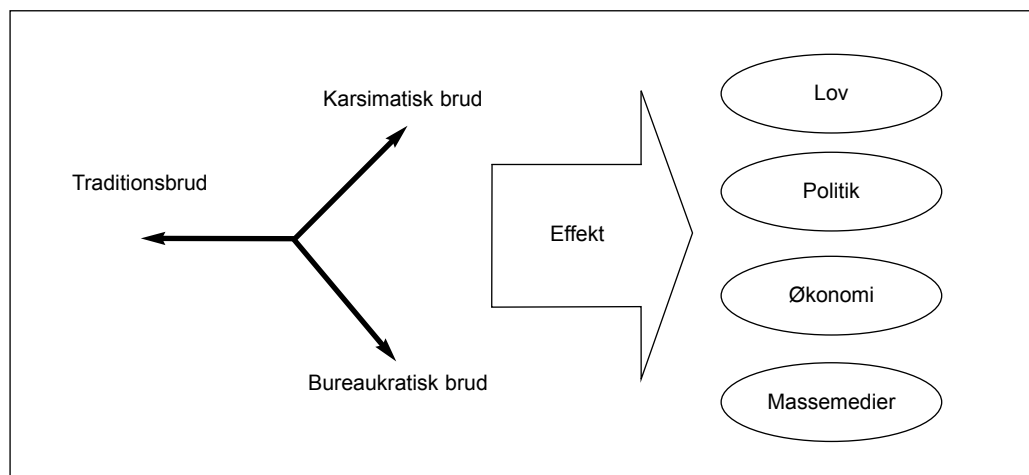
bryde med forventningsstrukturer, der baserer sig på forventninger bundet i traditioner. Denne form for skandale er især konstrueret med henblik på sportsformer, der har historisk forankring i idrætsgrene, der ikke nødvendigvis har undergået radikale forandringer, og som samtidig er præget af gentagelige strukturer, der er beslægtet med traditionelle hierarkiske familiemønstre. Den *karismatisk brydende* sportsskandale refererer til skandaler, hvor forventninger er knyttet til karismatiske individer (eller hold), som bryder mønsteret. Det er en idealtipe skabt ud fra antagelsen om, at sporten i særdeleshed er hjemsted for kommunikation om det sublime individ. Det er i kraft af særlige tilskrevne evner til aktøren, f.eks. via begrebet talent eller overmenneskeligt slid, at der gennem atleten eller holdet skabes helt specifikke forventningsstrukturer. Den tredje idealtipe betegner vi som et *bureaukratisk brud*, når formelle regler og hierarkier enten viser sig som utilstrækkelige, ude af trit med social praksis eller udsættes for en dobbelt-standard (eller moral) – dvs., at skaberne af formelle regler ikke selv lever op til dem. Moderne sport er i dag en gennemorganiseret praksis. Sportens nationale og internationale organisationer har

gennem det seneste århundrede været bygget op omkring formelle regler og klart definerede hierarkiske strukturer, og brud på forventninger til disse organisatoriske strukturer er vores begrundelse for at anvende denne tredje idealtipe.

Visuelt kan disse tre idealtyper begribes gennem en såkaldt »vektor-tilgang«, der kombinerer de tre former for forventningsbrud, idet ingen skandale i praksis eksisterer i ren form (se figur 2). Nogle skandaler vil således have en hældning i retning af et bureaukratisk brud, men indeholder samtidig et mindre element af traditionsbrud, ligesom den karismatiske dimension måske heller ikke er fremtrædende. Andre skandaler vil tilsvarende variere over de enkelte vektorer, hvis konkrete udfald samlet vil give skandalens form.

Samtidig er det vores antagelse, at denne måde at observere sportsskandalen på efterfølgende kan belyse, hvordan en skandale influerer på centrale samfundssystemer i skandalens omverden (svarende til fase 4 i vores model), og dermed kan forklare dens effekt (svarende til fase 5). De centrale samfundssystemer stemmer overens med fire, funktion-

Figur 2: Vektormodellen: spørgsmålet om effekt

nelt uddifferentierede systemer, som Luhmann skitserer som samfundssystemerne for politik, lov, økonomi og massemedier.

Vektormodellen er visualiseret i figur 2.

To eksempler:

Tiger Woods- og Festina-skandalen

To eksempler på modellens anvendelse skal gives her: Golfskandalen med Tiger Woods i hovedrollen og Festina-skandalen fra Tour de France i 1998.

Tiger Woods blev i november 2009 afsløret i en række udenomsægteskabelige aktiviteter, der udviklede sig til en skandale efter de oven for skitserede processuelle trin: Først blev eksisterende forventninger brudt (trin 1) – Tiger Woods kørte galt i en bil foran sit hjem efter et skænderi med sin daværende kone, Elin Nordegren, hvilket i næste trin blev kommunikeret til omverdenen, hvorved skandalen tog form i takt med, at beretninger om golf-ikonets seksuelle eskapader flød gennem mediestrømmen (trin 2). I trin 2 indgik skandalen især i massemediernes selvreferentielle kommunikation, og opnåede gennem massemediernes udbredelse status af at være samfundsrelevant information. Massemedieringen er forudsætningen for, at andre systemer kan integrere skandalen i deres respektive kommunikation. Religiøse kræfter kan anvende sagen til at værne om ægteskabet, eller økonomiske aktører kan iagttage Tiger Woods som et brand med stærkt aftagende sponsorer. Opbrudssituationen, hvor skandalen ikke har genfundet et stabilt leje, og hvor forventningsstruktur ikke er kommet i stand, fører til en decideret moralsk kommunikation (trin 3). En massiv debat, hvor den semantiske horisont breddes ud, giver nye kommunikationsmedier plads. Meningsforskydningen sker, og hvad der hidtil har været ekskluderet, inkluderes. Forskere, ægteskabsterapeuter og religiøse prædikanter kommer således på banen i en kommunikation, der drives efter en skellen mellem, hvor-

vidt Tiger Woods gøre og laden er accepteret/ikke-accepteret. Efterfølgende har det resulteret i omverdenens pres og opstilling af forskellige løsningsmodeller (trin 4) – ikke mindst som følge af det fortsatte fokus på skandalen i massemediernes, og sandsynligvis også efter et vist internt pres for en løsning blandt organisationer med tæt relation til den professionelle golfsport. Sidste del (trin 5) omfatter, at golfikonet går til offentlig bekendelse af sine synder og går angiveligt ind for at bevare sit ægteskab i behandling for sin afhængighed af sex.

Sættes forløbet mere specifikt ind i forhold til spørgsmålet om effekter, har skandalen sin tyngde ved vektormodellens karismatiske dimension. Tiger Woods har nået sin karismatiske position i kraft af at være sort mønsterbryder i en ellers traditionel hvid sport, hvis dyder han til fulde har overtaget. Karismaen er konstrueret over historien om en sort mands tilegnelse af den hvide mands sport gennem et hårdt træningsetos inden for golf-sporten gennem længere tid. Skandalen bryder således med de forholdsvis nye forventninger, der er skabt til en karismatisk golf-spiller, der har revolutioneret professionel golf. Samtidig kan det argumenteres, at ved at bryde med de traditionsbundne forventninger til ægteskabet (som måske især er fremherskende inden for gentleman-sporten golf, men formentlig også klæber til store dele af den amerikanske middelklasse) indeholder Tiger Woods-skandalen også betydelige brud på traditionsvariablen. Tilsammen er det disse variable, der bærer skandalen, hvorimod der ikke foreligger nogen brud på sportens formelle eksisterende regler.

Set overordnet har skandalen primært haft indflydelse på kommunikationen inden for massemedier, men også økonomisk kommunikation idet sponsorer har haft betænkeligheder ved at blive associeret med Tiger Woods-brandet – mens der ikke er sket nævneværdige forandringer inden for politisk og ju-

ridisk kommunikation, da sagen hverken har ført til lovmæssige ændringer eller politiske tiltag. Selvom skandalen i meget stor udstrækning har haft mediernes bevågenhed, er skandalen dermed ikke så effektiv som andre. Højest har skandalen skabt forskydninger inden for massemediernes vinkling på golf, og har muligvis ført til nogle institutionelle justeringer af fremtidige sponsor-aftaler med sportens super-ikoner.

Modsat heroverfor kan det argumenteres, at Festina-skandalen under Tour de France i 1998 i høj grad var karakteriseret ved et bureaukratisk brud, idet den massive og systematiserede brug af doping brød med cykelsportens og den internationale cykelorganisation, UCI's⁴ samt den Internationale Olympiske Komites officielle forklaringer på, at de bekæmpede doping intensivt. Efter Ben Johnson dopingaffæren under OL i 1988 iscenesatte især Den Internationale Olympiske Komité (IOC) sig selv som bannerfører i kampen mod doping. En række ceremonielle begivenheder i løbet af 1990'erne markerede den succesfulde fremdrift i denne kamp, og UCI fulgte trop. Skandalen opstår således, når forventninger til, at der er kommet styr på dopingproblemet nedbrydes, da franske myndigheder afslører systematisk dopingbrug (trin 1). Dette iagttages løbende både af massemediernes, qua Tour de France er en af de helt store sportslige mega-events, og dermed også fra politisk hold (trin 2). Det efterfølgende opbrud ændrer hurtigt cykelrytterens status fra at være helte til at være syndere, der har forbrudt sig mod sportens uskrevne moralkodeks, hvilket møder foragt (trin 3). Et massivt omverdenspres for at finde en anderledes løsning end at lade IOC lede dopingkampen opstår (trin 4), og her involveres mange nye medier for at skabe en løsning (Wagner, 2009). Den institutionelle løsning bliver skabelsen af World Anti-Doping Agency (WADA) som en global hybrid-organisation, der evner at involvere adskillige symbolsk generaliserede medier i en løsning,

f.eks. lovgivning, politisk magt og uddannelses tiltag.

Vi vil derfor argumentere, at der udover en skandale karakteriseret som præget af et bureaukratisk forventningsbrud, også har været et element af traditionsbrud, idet det kommer til et direkte indgreb fra myndighedernes side, hvilket bryder med en tradition om, at sportens organisationer »ordner deres egne sager« – og derfor i hovedreglen håndterer sportens skyggesider selv. Skandalen har dog i ringere grad end i Tiger Woods skandalen været præget af et karismatisk brud, om end det kan siges, at forventningsbruddet også har omfattet et brud med forståelsen af cykelryttere som helte med overmenneskelige kræfter til i stedet at gøre dem til syndere med en slet moral.

På effektniveau involverede skandalen ikke desto mindre alle fire samfundssystemer, og var i den forstand mere omfattende – havde større samfundsmæssig effekt og flere konsekvenser – end Tiger Woods-sagen. Konkret resulterede Festina-skandalen blandt andet i, at et ganske kraftigt politisk pres blev lagt på sportens internationale organisationer resulterende i en udvikling hen imod lovgivning, der blev startet allerede i 1999 og fuldført i 2003 med aftalen om det internationale antidoping kodeks. Den rent institutionelle løsning har herunder bestået i dannelsen af WADA, et omfattende globalt anti-doping kodeks, en FN-konvention og efterfølgende implementering i nationale lovgivninger samt dannelsen af en række nationale antidoping agenturer. Økonomisk set har en række sponsorer de efterfølgende år trukket følehornene til sig eller fået indsat tilbagetrækkelsesklausuler i sponsorkontrakterne – hvis doping forekommer – og massemediernes har løbende sået tvivl om mange sublime sportspræstationer, ligesom anden ordens brud er blevet afsløret i forbindelse med nye dopingtilfælde.

Tre arbejdshypoteser til fremtidige analyser

Af pladsmæssige hensyn er det ikke muligt at udfolde yderligere cases her, men på baggrund af de teoretiske refleksioner samt de to cases kan tre arbejdshypoteser, angående fremtidige analyser af sportsskandaler, opstilles:

- Den moralske krisekommunikation i skandalens startfase varetages fortrinsvis af massemedierne, og skandalers tiltagende omfang og hyppighed kan i stor udstrækning forklares ved dette udbredelsesmedie.
- Kun skandaler, som har en stærk hældning mod bureaukratiske brud, fører til omfattende institutionelle forandringer, og de kan følgelig heraf ses som de mest betydende skandaler, da deres effekt er stor.
- Få moderne sportsskandaler er karakteriseret ved traditionsbrud alene, hvilket kan tolkes ved, at det moderne samfund er post-traditionelt. Samtidig vil sportsskandaler qua sportskommunikationens semantiske fiksering på individ og handling ofte implicere karismatiske forventningsbrud, uden at dette dog per automatik fører til institutionelle løsninger.

Denne artikel har søgt at bringe den samfundsvidenskabelige idrætsforskning tættere på en teoretisk forståelse af sportsskandalens anatomi. Herunder dens initiering, udvikling og effekter. Artiklen har belyst sportsskandalen gennem sammentænkning af forskellige teoretiske perspektiver, hvilket har været nødvendigt for at skabe udgangspunktet for en helstøbt ramme.

Dette betyder imidlertid ikke, at der ikke er åbent for fremtidige forbedringer og nuanceringer af det opstillede perspektiv. Modellen og det teoretiske og metodiske ræsonnement er således et projekt under udvikling.

Skal man tættere på et svar på, hvorfor nogle skandaler får stor effekt, mens andre dør hurtigt ud, er det ovenstående derfor kun et råt udkast til fremtidig forbedring. Det er dog vores håb, at denne artikel danner en platform, hvorfra dette arbejde kan udspringe.

Noter

1. Grundet pladsmangel er teorigennemgangen af artiklens hovedretninger holdt til et absolut minimum. For indsigt i Luhmann i forhold til sportsstudier henvises til Storm & Wagner (Storm og Wagner, 2010). Et mere udformet arbejde om den teoretiske kombinatorik, der ligger bag den præsenterede model, er desuden under udarbejdelse.
2. Vi antager, at mange organisatoriske tiltag har karakter af foranstaltninger, der tilstræber at genetablere legitimiteten ift. omverdenen, og således i mindre grad har det sigte at søge reelle løsninger på problemet. Nærmere diskussion ligger uden for rammerne af denne artikel.
3. Uddybende herom, se note 1.
4. *Union Cycliste Internationale*.

Litteratur

- Adut, Ari. (2008), *On Scandal: Moral Disturbances in Society, Politics and Art*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Amegashie, J. Atsu (2006), »The 2002 Winter Olympics scandal: rent-seeking and committees«, *Social Choice and Welfare*, 26(1): 183-189.
- Andrews, David L. og Steven J. Jackson (2001), »Introduction: Sport celebrities, public culture, and private experience« i David L. Andrews og Steven J. Jackson, red., *Sport Stars: The cultural politics of sporting celebrity*, London: Routledge, pp. 1-19.
- Bette, Karl-Heinrich (1999), *Systemtheorie und Sport*, Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag.
- Bjerg, Ole (2005), *Den mystiske etik: om at være til i det hyperdifferentierede samfund*, København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Blackwell, J. (1991), »Discourses on Drug-Use – the Social Construction of A Steroid Scandal«, *Journal of Drug Issues*, 21(1): 147-164.
- Brier, Søren (2008), *Cybersemiotics: Why Information is not Enough!*, Toronto: University of Toronto Press.
- Carstairs, Catherine. (2003), »The wide world of doping: Drug scandals, natural bodies, and the bus-

- iness of sports entertainment», *Addiction Research & Theory*, 11(4): 263-81.
- Crowther, Nigel (2002), »The Salt Lake City Scandals and the Ancient Olympic Games«, *International Journal of the History of Sport*, 19(4): 169-178.
- Hansen, Allan. D. (2000), *Diskursteori, demokrati og lokaludvalg*, Ph.d.-afhandling, København: Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.
- Hanstad, Dag V. (2008), »Drug Scandal and Organizational Change within the International Ski Federation: A Figurational Approach«, *European Sport Management Quarterly*, 8(4): 379-398.
- Hanstad, Dag V., A. Smith, og I. Waddington (2008), »The establishment of the World Anti-Doping Agency: A study of the Management of Organizational Change and Unplanned Outcome«, *International Review for the Sociology of Sport*, 43(3): 227-49.
- Hughes, Stephanie og Matt Shank (2005), »Defining Scandal in Sports: Media and Corporate Sponsor Perspectives«, *Sport Marketing Quarterly*, 14(4): 207-16.
- Laclau, Ernesto (1990), *New reflections on the Revolution of Our Time*, London: Verso Books.
- Laclau, Ernesto (1995), »Subject of Politics, Politics of the Subject«, *Differences*, 7(1): 145-64.
- Laclau, Ernesto (1996), »Deconstruction, Pragmatism, Hegemony« i Chantal Mouffe, red., *Deconstruction and Pragmatism: Simon Crichtley, Jacques Derrida, Ernesto Laclau, and Richard Rorty*, London: Routledge, pp. 47-68.
- Laclau, Ernesto og Chantal. Mouffe (1985), *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*, London: Verso Books.
- Lee, Ping-Chao (2008), »Managing a Corrupted Sporting System: The Governance of Professional Baseball in Taiwan and the Gambling Scandal of 1997«, *European Sport Management Quarterly*, 8(1): 45-66.
- Luhmann, Niklas (1990a), *Essays on Self-Reference*, New York: Columbia University Press.
- Luhmann, Niklas (1990b), *Paradigm lost: Über die ethische Reflexion der Moral*, Frankfurt: Suhrkamp.
- Luhmann, Niklas (1995a), *Social Systems*, Stanford: Stanford University Press.
- Luhmann, Niklas (1995b), »Subjektets nykker og spørgsmålet om mennesket« i J. C. Jacobsen, red., *Autopoiesis II: Udvalgte tekster af Niklas Luhmann*, København: Politisk revy, pp. 34-50.
- Luhmann, Niklas (2000), *The Reality of Mass Media*, Cambridge: Polity Press.
- MacLaren, Richard H. (2008), »Corruption: Its Impact on Fair Play«, *Marquette Sport Law Review*, 19(1): 16-38.
- Maening, Wolfgang (2005), »Corruption in International Sports and Sport Management: Forms, Tendencies, Extent and Countermeasures«, *European Sport Management Quarterly*, 5(2): 187-225.
- Saloufakos-Parsons, Angela. (2001), »Going for the »Gold«: An Application of the OECD bribery convention to the Olympic Games Scandal«, *California Western International Law Journal*, 31: 297-316.
- Schimank, Uwe (1988), »Die Entwicklung des Sports zum gesellschaftlichen Teilsystem« i Renate Mayntz, Bernd Rosewitz, Uwe Schimank og Rudolf Stichweh, red., *Differenzierung und Verselbstandigung: Zur Entwicklung gesellschaftlicher Teilsysteme*, Frankfurt am Main: Campus Verlag, pp. 181-232.
- Stepanova, Elena V., Michael J. Strube, og John J. Hetts (2009), »They Saw a Triple Lutz: Bias and Its Perception in American and Russian Newspaper Coverage of the 2002 Figure Skating Scandal«, *Journal of Applied Social Psychology*, 39(8): 1763-84.
- Storm, Rasmus K. og Ulrik Wagner (2010), »Observing Sport – an introduction« i Ulrik Wagner, Rasmus K. Storm, og John Hoberman, red., *Observing Sport: Modern System Theoretical Approaches*, Schorndorf: Hofmann Verlag, pp. 9-31.
- Tangen, Jan O. (1997), *Samfunnets idrett: En sosiologisk analyse av idrett som sosialt system, dets evolusjon og funksjon fra arkaisk til moderne tid*, Bø: Høgskolen i Telemark.
- Tangen, Jan O. (2004), *Hvordan er idrett mulig?: Skisse til en idrettssosiologi*, Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Thompson, John B. (2000), *Political scandal: Power and visibility in the media age*, Malden: Polity.
- Toffoletti, Kim (2007), »How is gender-based violence covered in sporting news? An account of the Australian Football League sex scandal«, *Women's Studies International Forum*, 30(5): 427-38.
- Tumber, Howard (2004), »Scandal and media in the United Kingdom – From Major to Blair«, *American Behavioral Scientist*, 47(8): 1122-1137.
- Wagner, Ulrik (2009), »The World Anti-Doping Agency: constructing a hybrid organisation in

permanent stress (dis-)order?«, *International Journal of Sport Policy*, 1(2): 183-200.

Weber, Max (2003), »Den socialvidenskabelige og socialpolitiske erkendelses »objektivitet« i Max Weber, red., *Udvalgte tekster*, København: Hans Reitzels Forlag, pp. 65-127.

Wenn, Steven R. og Scott G. Martyn (2006), »»Tough Love«: Richard Pound, David D'Alessandro, and the Salt Lake Olympics Bid Scandal«, *Sport in History*.